

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/solidarnosc/100056,NSZZ-Solidarnosc-a-Zbrodnia-Katynska.html>

Dworzec kolejowy w Poznaniu. Gablota, w której „Solidarność” umieściła materiały związane z mordem katyńskim. Fotografia wykonana przez funkcjonariuszy SB (z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

NSZZ „Solidarność” a Zbrodnia Katyńska

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: PRZEMYSŁAW ZWIERNIK 07.04.2023

Wraz z osłabieniem dominacji komunistycznej propagandy w publicznym dyskursie, w latach 1980-1981 działacze opozycyjni podjęli również temat wydarzeń nieobecnych, przemilczanych albo wypartych z pamięci historycznej wskutek działalności komunistycznego aparatu. Jednym ze sposobów

wypełniania „białych plam” było... użycie przyznanych związkowi gablot.

W latach 1980–1981 NSZZ „Solidarność” oraz inne organizacje opozycyjne zajmowały się m.in. publikowaniem lub publicznym prezentowaniem nieocenzurowanych materiałów dotyczących wydarzeń z najnowszej historii (tzw. „białych plam”). Odnosiły się one m.in. do wojny polsko-rosyjskiej w latach 1919–1920, wkroczenia wojsk ZSRS do Polski we wrześniu 1939 r., okupacji sowieckiej oraz zbrodni w Katyniu w 1940 r. W wielu przypadkach inicjatywy te spotykały się z negatywną reakcją aparatu władz PRL.

**Dworzec kolejowy w Poznaniu.
Gabłota, w której „Solidarność”
umieściła materiały związane z
mordem katyńskim. Fotografia
wykonana przez funkcjonariuszy
SB (z zasobu IPN)**

Wypełnianie białych plam

W 1981 r. działacze „Solidarności” w Drukarni Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza – Kazimierz Barczyński, Zbigniew Dembiński, Mirosław Kulawik – publikowali na łamach pisma „Nie tylko aktualności” artykuły o wojnie polsko-rosyjskiej, zamordowaniu polskich oficerów w Katyniu, wkroczeniu wojsk sowieckich do Polski 17 września 1939 r., pakcie Ribbentrop-Mołotow i procesie 16 przywódców polskiego podziemia w 1945 r.

Dworzec kolejowy w Poznaniu. Gablota, w której „Solidarność” umieściła materiały związane z mordem katyńskim. Fotografia wykonana przez funkcjonariuszy SB (z zasobu IPN)

W celu ustalenia autorów tych publikacji śledztwo prowadził Wydział Śledczy SB oraz Prokuratura Wojewódzka w Poznaniu (sprawa Ds. 62/81).

Organizacje opozycyjne zajmowały się m.in. publikowaniem lub publicznym prezentowaniem nieocenzurowanych materiałów dotyczących wydarzeń z najnowszej historii (tzw. „białych plam”). W wielu przypadkach inicjatywy te spotykały się z negatywną reakcją aparatu władz PRL.

Z kolei Jerzy Jankowski – przewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Ośrodku Badawczo-Rozwojowym Wysokoprężnych Silników Okrętowych i Kolejowych przy HCP (Zakłady Przemysłu Metalowego H.Cegielski w Poznaniu) – za zgodą walnego zebrania delegatów „Solidarności” OBRWSOiK wywiesił 9 czerwca 1981 r. w gablocie związkowej fotografie, dokumentujące przeprowadzoną w 1943 r. ekshumację polskich oficerów zamordowanych w Katyniu.

Wywołało to z gwałtowną reakcją Komitetu Zakładowego PZPR, który w wydanym oświadczeniu określił autorów wystawy mianem „nieodpowiedzialnych pracowników”, a prezentowane zdjęcia jako obrazujące „faszystowskie interpretacje sprawy Katynia”. Po kilku godzinach (w związku z interwencją KZ PZPR) plansze zostały ściągnięte i schowane, ale Wydział III SB rozpoczął prowadzenie Sprawy Operacyjnego Sprawdzenia krypt. „Katyń”. Również Wydział Śledczy SB i Prokuratura Wojewódzka wszczęły w tej sprawie śledztwa (sprawa Ds. 39/81).

**Dworzec kolejowy w Poznaniu.
Gablota, w której „Solidarność”
umieściła materiały związane z
mordem katyńskim. Fotografia
wykonana przez funkcjonariuszy
SB (z zasobu IPN)**

Prawda na Dworcu Głównym

Największy rozgłos zyskała jednak wystawa fotografii z Katynia zorganizowana we wrześniu 1981 r. w holu Dworca Głównego PKP w Poznaniu. Paweł Kaczmarek – przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność” PKP Poznań – Węzeł (Dworzec Gł.) – tak wspomina przygotowania do wystawy:

„O ile chodzi o opis zdjęć i wystawy zapewniłem członków zarządu Komisji [Zakładowej], że nie będzie

jakichkolwiek ponieważ sama nazwa Katyń wystarczy dla tych co wiedzieli. Natomiast tym co nie wiedzieli dała okazję doszukiwać się prawdy i prowokowała do dyskusji [...]. Dostarczenia zdjęć podjął się Piotrowski Józef członek zarządu [z-ca przewodniczącego Komitetu Zakładowego „Solidarności” - przyp. PZ] i jednocześnie łącznik do kontaktów z Zarządem Regionu «Solidarność»”.

Piotrowski zwrócił się z prośbą o pomoc do Juliana Zydorka - kierownika Działu Kolportażu Zarządu Regionu - który zorganizował materiały dokumentujące zbrodnię katyńską.

Fotografie zostały wywieszane w gablocie związkowej w holu Dworca Głównego, dzięki czemu mogło je oglądać codziennie wiele osób.

Fotokopie zdjęć zostały wykonane (przez nieznane obecnie osoby) z książki „*Amtliches Material zum Massenmord von Katyn*” wydanej w 1943 r. w Berlinie (z tej samej publikacji pochodziły fotografie prezentowane trzy miesiące wcześniej w OBRWSOiK).

Fotografie zostały wywieszane w gablocie związkowej w holu Dworca Głównego, dzięki czemu mogło je oglądać codziennie wiele osób. Również w tym przypadku wystawą zajął się Wydział Śledczy SB i Prokuratura Wojewódzka (także w ramach sprawy Ds. 39/81).

PROKURATURA WOJEWÓDZKA
WYDZIAŁ ŚLEDZCY
ul. Młyńska 1a
66-107 Poznań

Sygn. akt. Da 39/81

POSTANOWIENIE
o zarządzeniu przeszukania
i odebrania przedmiotów

Dnia 24 września 1981 r.

H. Sobolewski - wiceprokurator
(imię, nazwisko i stanowisko)

Prokuratury Wojewódzkiej w Poznaniu

rozpoznał i zarządził przeszukanie i odebranie przedmiotów
w sprawie przestępstwa z art. 270 § 1 i 273 § 2 k.k.
podejrz. o przestępstwo z art. 270 § 1 i 273 § 2 k.k.
na zasadzie art. 190 i 191 § 1 k.p.k.

postanowił

1. zarządzić przeszukanie i odebranie przedmiotów
z gablot NSZZ "Solidarność" umieszczonych na
Drogu FIP w Poznaniu

gdzie miały być dokonane przeszukania

w celu znalezienia przedmiotów mogących stanowić dowód
w sprawie, a w szczególności zdjęć fotograficznych,
plakatów, artykułów i napisów dotyczących
tzw. "sprawy katyńskiej".

Dokument z zasobu IPN

Poznań, dnia 17.06.1981 r. 66

Kancelaria Biura Urzędowego
ul. Młyńska 1a
66-107 Poznań

OSWIADCZENIE 2/81

Dnia 9.06.1981 r., jako Komisja Zakładowa NSZZ "Solidarność" OSWIGOSK wywieziliśmy na terenie Ośrodka bydlęcy w naszym posiadaniu materiały dotyczące tzw. zbrodni katyńskiej. Był to tekst antywrzesny w darwinia Informacyjnym nr 33 NSZZ "Solidarność" UAM z dnia 12.05.1981 r., oraz zdjęcia pochodzące z urzędowego raportu niemieckiego z 1943 r.

Intencją naszą wytarasujano tłumaczyć ten tekst, natomiast zdjęcia traktowaliśmy jako materiał ilustracyjny. Wywiezienie tych materiałów wywołało ostrą reakcję Komitetu Zakładowego PZPR, który zarządził nam brak odpowiedzialności, antyradzieckości i posługiwania się propagandą hitlerowską. Jest to oskarżenie zbyt poważne, abyśmy mogli pozostać na nie bez odpowiedzi.

W związku z powyższym oświadczyliśmy, co następuje:

- Decyzję o wywiezieniu materiałów podjęliśmy komisyjnie i w oparciu o całą szeregów szerszą. Obyte dnia 28.05.1981 r., walnie zebranie członków NSZZ "Solidarność" OSWIGOSK odbyła się w formie gromadzącej, gdzie Komitet Zakładowy do niezłapanego przedstawienia wszystkich posiadanych materiałów bez względu na ich pochodzenie. Chodziło o to, aby członkowie szerszej otrzymali pełny zestaw informacji i mogli samodzielnie sądzić o stosunku do siebie przedstawionych materiałów, do czego miały prawo na mocy art. 53 Konstytucji PRL oraz art. 19 Międzynarodowych Paktów Praw Ochrony praw politycznych i społecznych z 1977 r.
- Sprawa Katynia jest wyjątkowo bolesną kartą historii narodu polskiego i do dziś nie została w pełni wyjaśniona, czego dowodem jest brak oparte powołanie na forum publiczne w kolejnych momentach przeszłości potępionych. Na temat okoliczności popełnienia zbrodni istnieją dane sprzeczne ze sobą wersje wydane oparte na raportach ówczesnych komisji powołanych kolejno przez stronę niemiecką i stronę radziecką.

Dokument z zasobu IPN 1/2

Wersja niemiecka z pomocą była obliczona na wywołanie efektu propagandowego, ale wersja radziecka pokana op. w Kwaterze Informacyjnych nr 40 EW FZPR w Poznaniu z kwietnia 1981 r., jest niestety słabiej udokumentowana i nie daje odpowiedzi na zasadnicze pytanie, dlaczego Międzynarodowy Trybunał Kryminalny, którego kompetencją i jurysdykcją nikłi nie kwestionuje, rozpatruje tę sprawę w lipcu 1946 r., uświadli Niemców od odpowiedzialności w tym punkcie oskarżenia.

Brak odpowiedzi na to pytanie od 35 lat rzuca cień na stosunki polsko-radzieckie, a wszelkie przesłanki i nieodwołalne są to wyjątkowo szkodliwe normy i propagandowe. Jastędy przesłanki, że sprawa Katynia powinna być raz na zawsze wyjątkiem do koda, a rzetelność tego wyjątku może tylko uocnić swajane narzanie i poglądy wojnes narodu Polaki i SSSR. Oskarżanie nas w tym miejscu o tendencje antyradzieckie jest po prostu nieporozumieniem.

3. Nie ukrywaliśmy, że towarzyszące tekstowi zdjęcia pochodząły ze źródeł niemieckich i nie jest tajemnicą, że są to jedyne smne w świecie zdjęcia dotyczące tej sprawy. Pragnielny wyrażi ubolewanie, że do chwili obecnej nikłi nie opublikował materiału fotograficznych pochodzących z innych źródeł, co z pomocą pomoglioby szerzej spojrzeć na sprawę.

W ostatnich miesiącach środki masowego przekazu informują o umieszczeniu się wstępnie antyradzieckich, w tym wyjątkowo obłych aktów bezczeszczenia pomników wojennych radzieckich, dokonywanych przez nieobcych jak dotąd sprawców. W tej atmosferze uszczęgólnie żatwo rzuca się oskarżenie, natomiast trudniej o rzetelną dyskusję i wymaganą pogłębienie. Pragnielny podkreślić, że jako Komisja Zakładowa KIII "Solidarność" GUMBUK zdecydowanie potęplany wszelkie wystąpienia o charakterze antyradzieckim i nie pozwolimy, aby stawiano nas w jednym szeregu z prokuratorami.

- Za Komisję Zakładową
Przewodniczący Komisji
 1. ....
 2. ....
 3. ....

Dokument z zasobu IPN 2/2

COFNIJ SIĘ